

สตรีกับการเป็นผู้นำทางการเมืองการปกครองระดับท้องถิ่น

สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาการในโครงสร้างเศรษฐกิจ การเมืองและสังคม จนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็นระบอบประชาธิปไตยในวันที่ 24 มิถุนายน 2475 เป็นต้นมา ประชาชนชาวไทยทั้งบุรุษและสตรีต่างก็ได้รับการศึกษาเพิ่มขึ้น ซึ่งการศึกษานี้มีความสำคัญเป็นพื้นฐานที่ช่วยให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยการศึกษาที่ได้รับเพิ่มขึ้นนี้ช่วยให้ประชาชนชาวไทยได้รับความรู้กว้างขวางและเรียนรู้แนวความคิด ปรัชญา เกี่ยวกับความเสมอภาคของประชาชนทั้งด้านชนชั้น เพศ ความรู้ และแนวความคิด เหตุการณ์ดังกล่าวนี้ส่งผลทำให้สตรีไทยได้มีการพัฒนาด้านสติปัญญา ความรู้ ความสามารถ และความชำนาญพิเศษอย่างมากมาโดยตลอด นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดความรู้สึกตื่นตัวทางการเมือง เกิดสำนึกถึงหน้าที่และความรับผิดชอบที่มีต่อสังคม รวมถึงการมีทัศนคติต่อสิทธิและความเสมอภาคของสตรีกับบุรุษ ปัจจุบันดังกล่าวนี้ทำให้สตรีไทยในระดับมัธยมศึกษาชั้นหัวก้าวหน้า ได้รวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มสตรีในรูปแบบต่าง ๆ ขึ้น โดยมีเป้าหมายเพื่อเรียกร้องความเป็นธรรมทั้งในด้านกฎหมาย การเมือง สังคม และแรงงาน โดยส่วนรวม กลุ่มมัธยมศึกษาสตรีเหล่านี้ได้เสนอความคิดเห็น เพื่อเสนอแนะต่อทางรัฐบาลให้กำหนดนโยบายที่มุ่งพัฒนาสตรีเพื่อแก้ไขปัญหาค่าความไม่เท่าเทียมกันและทัศนคติการกีดกันทางเพศ เช่น ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับกฎหมาย การหย่าร้าง การทำนิติกรรม การทำแท้ง การส่งเคราะห์แม่และเด็ก ปัญหาด้านแรงงานสตรี ความไม่เท่าเทียมกันในการประกอบอาชีพ ฐานะทางสังคม ปัญหาโสเภณี การวางแผนครอบครัว และสิทธิเสมอภาคในการเข้ารับตำแหน่งบริหารในระดับสูง ทั้งในภาครัฐบาลและเอกชน เป็นต้น

การเรียกร้องดังกล่าว ได้ส่งผลกระทบต่อโดยตรงกับบทบาทหน้าที่ของสตรีในทางการเมืองการปกครอง ทั้งในระดับสูงและระดับล่าง ในระดับสูงคือบทบาทของสตรีในการเป็นสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎร สมาชิกสภาจังหวัด และสมาชิกสภาเทศบาล ส่วนในระดับล่างก็คือการที่สตรีได้มีโอกาสในการเข้าดำรงตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งในการศึกษาวิเคราะห์บทนี้จะได้เสนอข้อมูลให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงและปัจจัยต่าง ๆ รวมทั้งเหตุผลที่ส่งเสริมให้สตรีได้มีโอกาสเข้ามามีบทบาททางการเมืองในระดับท้องถิ่นซึ่งจะได้กล่าวถึงเป็นลำดับไปดังนี้

ก. การเข้ามามีบทบาทในฐานะผู้นำท้องถิ่นของสตรีในปัจจุบัน

ในด้านการเมืองก่อนมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองนั้น สังคมไทยไม่เปิดโอกาสให้สตรีเข้ามามีบทบาททางการเมืองเช่นเดียวกับชาย เพราะถือเป็นประเพณีว่า สตรีชั้นสูงต้องเก็บตัวอยู่บ้านดูแลครอบครัว ยกย่องสามีเป็นผู้นำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสตรีในสังคมชนบทจะมีภาระในบ้านเรือนและต้องช่วยทำไร่ทำนาหาเลี้ยงชีพ จึงไม่ค่อยมีเวลาสนใจด้านการเมือง สตรีในเวลานั้นจึงขาดประสบการณ์ทางการเมืองในฐานะผู้มีบทบาทโดยตรง ไม่สนใจในกิจกรรมทางการเมือง ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้าร่วมมีบทบาททางการเมือง ดังนั้น ในประวัติศาสตร์ของไทย สตรีที่เข้ามามีบทบาททางการเมืองจึงเป็นสตรีชั้นสูงส่วนใหญ่

กฎหมายของไทยในอดีตนั้น สิทธิของสตรีแทบจะไม่ได้บัญญัติไว้เลย คงมีแต่การะและหน้าที่เท่านั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งก่อนสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว บทบัญญัติต่าง ๆ มิได้คำนึงถึงสิทธิสตรีมากนัก สตรีถูกมองไปในแง่ทรัพย์สิน เป็นเพียงสมบัติชิ้นหนึ่งของบิดา มารดา และสามี สตรีเป็นข้างใหลหลัง ชายเป็นข้างใหลหน้า เมื่อแต่งงานแล้วต้องยกย่องสามีเป็นผู้นำ แม้แต่เจ้านายฝ่ายหญิงหากสมรสกับสามัญชน บุตรก็ต้องกลายเป็นสามัญชนตามพ่อ และเจ้านายหญิงก็ต้องลดพระองค์ลงบนอบคอบญาติข้างสามี เพื่อเป็นการมิให้เสื่อมเสียพระเกียรติ จึงมีการห้ามมิให้เจ้านายหญิงสมรสกับคนที่มีศักดิ์ต่ำกว่า¹

นับแต่สมัยพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเป็นต้นมา ก็ได้เริ่มมีการคำนึงถึงความเป็นมนุษย์และ

¹ มีชัย เรื่องศิลป์, ประวัติศาสตร์ไทย สมัย 2352-2453 ตอนที่ 1 ด้านสังคม (กรุงเทพ : บ้านเรื่องศิลป์พิมพ์, 2517), หน้า 90.

สิทธิของสตรีมากขึ้น ดังพระราชดำรัสให้ยกเลิกโทษกฎหมายเก่าๆที่เห็น "ผู้หญิงเป็นควาย ผู้ชายเป็นคน" ¹ เสีย เช่น การขายเมียเป็นทาส การเลิกทาส อันเป็นผลให้ราษฎรมีฐานะเท่าเทียมกัน หญิงจะไม่ถูกซื้อขายหรือจำนำเหมือนสินค้าอีกต่อไป นับแต่นั้นมาสังคมไทยก็ค่อย ๆ เปลี่ยนแปลงไป เป็นลำดับ สตรีได้รับการศึกษาดีขึ้นประกอบกับภาระทางเศรษฐกิจรัดตัว สตรีต้องออกหางานนอกบ้าน แต่สิทธิของสตรีก็ยังไม่เท่าเทียมบุรุษ ในสมัยรัชกาลที่ 7 ก็ได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะฉ้อฉล พุทธศักราช 2473 ให้มีการจดทะเบียนสมรส การหย่าและการรับรองบุตร เป็นต้น

ในการเปลี่ยนแปลงการปกครอง เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2475 ทำให้ฐานะของสตรีไทยเปลี่ยนแปลงอย่างมาก รัฐธรรมนูญฉบับลงวันที่ 10 ธันวาคม 2475 ได้ประกาศสิทธิเสมอภาคของบุคคลในกฎหมายทั้งหญิงและชายได้สิทธิเลือกตั้งและสมัครรับเลือกตั้งเท่าเทียมกันเป็นครั้งแรก ² จอมพลแปลก พิบูลสงครามเป็นผู้ริเริ่มที่จะส่งเสริมฐานะสตรีไทย โดยรับรองว่าสามารถหางานได้เท่ากับผู้ชาย มีพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนกำหนดอัตราเงินเดือนข้าราชการสตรีเท่ากับข้าราชการชาย ³ ในปี 2495 ได้มีการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรี โดยมีสโมสรวัฒนธรรมหญิงเป็นแกนนำ มีการแต่งตั้งคณะกรรมการประสานประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้ความเป็นธรรมแก่สตรียิ่งขึ้น

ผู้หญิงไทยต่อสู้เพื่อสิทธิทางกฎหมายจนประสบความสำเร็จขั้นแรกของการต่อสู้ในสมัยของรัฐบาลของนายสัญญา ธรรมศักดิ์ โดยประกาศใช้เป็นรัฐธรรมนูญ ฉบับลงวันที่ 7 ตุลาคม 2518 ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับสตรีไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 28 ว่า "บุคคลย่อมมี

¹ ชานินทร์ ทรัพย์วิเชียร, สิทธิของสตรีในกฎหมายไทย(พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2510), หน้า 2.

² อุดล วิเชียรเจริญ (รวบรวม), รัฐธรรมนูญฉบับปฐมฤกษ์จนถึงปัจจุบัน (พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ ดร. โชติ คุ่มพันธ์, 2514), หน้า 4.

³ รอง ศยามานนท์, ประวัติศาสตร์สตรีไทยในระบอบรัฐธรรมนูญ (กรุงเทพ : ไทยวัฒนาพานิช, 2520), หน้า 191-192.

สิทธิและเสรีภาพได้บังคับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญจะกระทำมิได้" ¹ นอกจากนั้นบทเฉพาะกาลยังได้กล่าวว่า นับตั้งแต่วันที่ 8 ตุลาคม 2519 เป็นต้นไป กฎหมายใด ๆ ที่ขัดต่อสิทธิสภาพของสตรี จะต้องถูกยกเลิกไป หลังจากประกาศใช้รัฐธรรมนูญและมีการเรียกร้องให้หน่วยราชการที่มีบทบัญญัติขัดต่อรัฐธรรมนูญ แก้ไขกฎหมายเพื่อให้ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ภายใน 2 ปี กระทรวงกลาโหมเป็นกระทรวงแรกที่ประกาศยกเลิกระเบียบที่กำหนดให้นายทหารหญิงได้รับยศสูงสุดแก่นายพันโท ตั้งแต่ พ.ศ. 2518 เป็นต้นไป นายทหารหญิงที่มีความรู้ความสามารถเหมาะสมอาจได้รับพระราชทานยศเป็นนายพลได้ กระทรวงมหาดไทยได้ยกเลิกกฎกระทรวงที่ห้ามสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งข้าราชการอัยการ ให้หญิงมีสามีจะใช้นามสกุลเดิมของตนหรือจะใช้ของสามีก็ได้ ให้สตรีดำรงตำแหน่งพนักงานที่คืนได้ทุกตำแหน่ง กระทรวงยุติธรรมเปิดโอกาสให้หญิงเป็นผู้พิพากษาในศาลสูงและศาลอื่น ๆ กระทรวงการต่างประเทศยกเลิกระเบียบที่กำหนดให้หญิงที่มีสามีต้องได้รับความยินยอมจากสามี ในการขอหนังสือเดินทางไปต่างประเทศ หรือได้รับแต่งตั้งเป็นอัครราชทูต เป็นต้น

จะเห็นได้ว่า ฐานะของสตรีตามกฎหมายนับวันแต่จะสูงขึ้น วิวัฒนาการในเรื่องสิทธิของสตรีในเมืองไทยก้าวหน้ารวดเร็วมากแทบจะพูดได้ว่า ถ้าเทียบกับประเทศเพื่อนบ้านในเอเชียแล้ว สิทธิและฐานะของสตรีไทยดีกว่ามาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งบทบาททางด้านการเมือง สตรีไทยเข้ามามีบทบาทตั้งแต่การเมืองในระดับชาติลงมาจนถึงการเมืองระดับท้องถิ่นทุกระดับ กล่าวคือ เป็นสมาชิกสภานิติบัญญัติ 13 คน สมาชิกสภาเทศบาล 110 คน สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนจังหวัด 78 คน สมาชิกสภากรุงเทพมหานคร 2 คน และสมาชิกสภาเขตกรุงเทพมหานคร 13 คน ² แสดงให้เห็นว่าสตรีก็ได้แสดงความสามารถและแสดงให้เห็นถึงความสามารถทางด้านการเมืองไม่แพ้บุรุษเหมือนกัน

¹ สหพันธ์สมาคมสตรีนักธุรกิจและวิชาชีพ, โฉมหน้าสตรียุคใหม่ (กรุงเทพฯ : กรุงเทพมหานครการพิมพ์, 2520), หน้า 62 - 63.

² กรมการปกครอง, กองการเลือกตั้ง, "สรุปรายงานผลการเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ ในรอบปี 2527 - 2528," (กรมการปกครอง, 2528), หน้า 12 - 13.

ดังนั้น บทบาทของสตรีในทางการบริหารและการปกครองจึงแบ่งได้เป็น 2 ระดับ

คือ 1

1) บทบาทในฐานะเป็นผู้มีตำแหน่งเป็นผู้บริหารกิจการโดยตรง เช่น เป็นสมาชิกสภาฯ เป็นรัฐมนตรี หรือดำรงตำแหน่งอื่น ๆ ทางการเมือง สตรีเช่นนี้เราอาจเรียกสั้น ๆ ว่า "นักการเมืองสตรี"

2) บทบาทในฐานะที่มีอิทธิพลหรือมีพลังสะท้อนให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการบริหารการปกครองประเทศ เช่น การรวมกลุ่มอิทธิพลทุกรูปแบบที่รู้ได้ว่าผลประโยชน์ของงานคืออะไร และรู้จักเรียกร้องให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์นั้นตามกระบวนการทางการเมือง หรือถ้าไม่มองผลประโยชน์ส่วนตัว ก็รู้จักมองไกลออกไปว่าชาติบ้านเมืองจะได้รับการพัฒนา ปรับปรุง แก้ไขทางใดบ้าง สตรีจำพวกนี้ เรียกสั้น ๆ ว่า "สตรีที่มีความสนใจทางการเมือง"

ข. การแก้ไขกฎหมายเพื่อให้สิทธิแก่สตรีสมัครเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้

จากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ ฉบับลงวันที่ 7 ตุลาคม 2518 มาตรา 28 ซึ่งได้บัญญัติว่า "บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพได้บังคับกับบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน การจำกัดสิทธิและเสรีภาพอันเป็นการฝ่าฝืนเจตนารมณ์ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ จะกระทำมิได้" ปรากฏว่าขณะนั้นมีกฎหมายที่อยู่ในอำนาจหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทย ซึ่งขัดแย้งกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ ซึ่งกำหนดให้ชายหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันดังนี้

(1) กฎกระทรวง ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2504) ออกตามความใน พ.ร.บ. ระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. 2503 มีข้อความกำหนดห้ามมิให้แต่งตั้งสตรีเข้ารับราชการในตำแหน่งต่าง ๆ ในกรมอัยการ

(2) พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ในส่วนที่ว่า ด้วยคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้าน

(3) พ.ร.บ. ชื่อบุคคล พ.ศ. 2505 มาตรา 12 และมาตรา 4

(4) ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วย มิให้แต่งตั้งสตรี

ดำรงตำแหน่งบางตำแหน่งในกรมที่ดิน พ.ศ. 2514 เป็นต้น

1 สภาสตรีแห่งชาติ, เรื่องสตรีไทย (กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์วิทย์วิทยากร, 2519), หน้า 43.

ดังนั้น ในเดือนมิถุนายน 2523 ร.ต.บัณฑิต วรรณการบัญชา ส.ส. จังหวัดพะเยา นายธีระพันธ์ เพ็ชรสุวรรณ ส.ส. จังหวัดชุมพร และนางกรรองกาญจน์ วิสมหมาย ส.ส. จังหวัดศรีสะเกษ กับคณะสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เสนอร่าง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่...) พ.ศ. ต่อรัฐสภา เพื่อพิจารณา¹ แก้ไขมาตรา 12 แห่ง พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 โดยมีเหตุผลประกอบร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าว คือ

(1) เพื่อเปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ เพราะตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันไม่ต้องรับผิดชอบด้านการปราบปรามอาชญากรรม หวังอาจจะแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้ชายได้อยู่แล้ว

(2) เพื่อให้ผู้มีสัญชาติไทย โดยกำเนิดเท่านั้น เป็นผู้ใหญ่บ้านได้

(3) เพื่อกำหนดมิให้ข้าราชการการเมือง เป็นผู้ใหญ่บ้าน อันเป็นการสอดคล้องกับกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ซึ่งร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าว มีรายละเอียดดังนี้

".....ให้ยกเลิกความในมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 364 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 และใช้ความต่อไปนี้แทน

"ผู้ที่จะได้รับเลือก เป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- (1) มีสัญชาติไทยโดยกำเนิด
- (2) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ แต่ไม่เกินหกสิบปีบริบูรณ์
- (3) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำในหมู่บ้านนั้นมาแล้ว ไม่น้อยกว่าหกเดือน
- (4) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- (5) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- (6) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพ หรือวิกลจริต หรือจิตหীনเฟื่อนไม่สมบูรณ์หรือเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ หรือไม่เป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

¹ "สำเนาหนังสือสำนักงานเลขาธิการรัฐสภาที่ 304/2523 ลงวันที่ 26 มิถุนายน 2523," เอกสารราชการของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา รัฐสภา.

(7) ไม่เป็นข้าราชการประจำ หรือข้าราชการส่วนท้องถิ่น หรือข้าราชการการเมือง หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น

(8) ไม่เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางทุจริต หรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม

(9) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก หรือปลดออกฐานทุจริตต่อหน้าที่ราชการในองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล หรือองค์การบริหารส่วนตำบล และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสามปีนับแต่วันถูกไล่ออกหรือปลดออก

(10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุก โดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสามปี นับแต่วันพ้นโทษ

(11) มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าประโยคประถมศึกษาตอนต้น หรือที่กระทรวงศึกษาธิการ เทียบไม่ต่ำกว่าประโยคประถมศึกษาตอนต้น เว้นแต่ในท้องที่ใดราชการไม่อาจเลือกผู้มีความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษายกเว้นหรือผ่อนผันได้"

โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่รับรองร่างกฎหมายดังกล่าว คือ

(1) นายวิฑูยา ช่วยปลอด	(11) นายประมวล สภาวสุ
(2) นายสำเร็จ ภูนิคม	(12) นายพิชิต ชีระรัชตานนท์
(3) นายบัญญัติ ทือเกาะ	(13) นายอินทร์ ประจันตะเสน
(4) น.ส. สุภัตรา มาศคิตต์	(14) นายปริญญา เจตภาวิวัฒน์
(5) นายประมวล สุวรรณเกิด	(15) นายสาธิตน์ สาภิยะ
(6) นายชวิน เป้าอารีย์	(16) นางอนงค์ ตงศิริ
(7) นายวันมูหะมัดนอร์ มะทา	(17) นายจรัส ห้วยช่วย
(8) นายพร ศรีไครรัตน์	(18) นางยุพา อุดมศักดิ์
(9) นายเจี๋ย ก๊กผล	(19) นายบัญญัติ วงษ์ประยูร
(10) นายเชาวริน ลัทธศักดิ์ศิริ	(20) นายเสนีย์ มะตากะกุล

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1/2524 (วิสามัญ ครั้งที่สอง) เมื่อวันพฤหัสบดี ที่ 17 ธันวาคม 2524 ที่ประชุมได้ลงมติในวาระแรก รับหลักการแห่งร่าง พ.ร.บ.ดังกล่าวของ ร.ต.ค. วัฒนศิริ วรการัญชา กับคณะเป็นผู้เสนอ โดยมีมติให้ส่งคณะกรรมการการปกครองพิจารณา และแปรญัตติภายใน 7 วัน

ซึ่งขณะนั้นก็ได้มีฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยกับเหตุผลของ ร.ต.ค. วัฒนศิริ วรการัญชา ที่เสนอให้เปิดโอกาสให้สตรีสมัครเข้ารับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านได้ ซึ่ง ร.ต.ค. วัฒนศิริ ฯ ได้ให้เหตุผลสนับสนุนว่า ผู้ใหญ่บ้านในปัจจุบันไม่ต้องรับผิดชอบด้านการปราบปรามอาชญากรรม ทั้งอาจแต่งตั้งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านที่เป็นผู้ชายได้อยู่แล้ว ความเห็นดังกล่าวฝ่ายที่ไม่เห็นด้วยค้านว่าไม่ตรงกับความเป็นจริง เพราะ พ.ร.บ. ลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ยังกำหนดหน้าที่และอำนาจของผู้ใหญ่บ้านในทางปกครอง และรักษาความสงบเรียบร้อยของราษฎรอยู่ ซึ่งอาจไม่เป็นการเหมาะสมกับสตรีที่จะปฏิบัติหน้าที่กำกับดูแล อันได้แก่

(1) รักษาความสงบ และช่วยป้องกันทุกขภัย ให้ราษฎรในหมู่บ้านตามสมควรและที่สามารถจะทำได้

(2) ถ้ามีเหตุจลาจล ชกกันตาย คีชิง ปล้นทรัพย์ หรือไฟไหม้ หรือเหตุร้ายสำคัญ ฯ ในหมู่บ้าน เป็นหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องเรียกลูกบ้านของตนช่วยต่อสู้ติดตามจับผู้ร้าย เอาของกลางคืน หรือดับไฟ หรือช่วยอย่างอื่นที่สมควร โดยเติมกำลัง

(3) ผู้ใหญ่บ้านยังมีหน้าที่และอำนาจในการเกี่ยวข้องด้วยความอาญา เช่น เมื่อปรากฏว่าผู้ใดกระทำความผิดกฎหมาย หรือมีเหตุควรสงสัยว่าจะกระทำความผิด ให้จับตัวผู้นั้นไว้แล้วรีบนำตัวส่งกำนัน

ฉะนั้น ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงยังไม่เหมาะสมกับสตรี ซึ่งฝ่ายที่คัดค้านมีความเห็นในเรื่องนี้ไม่ใช่เป็นเรื่องของสิทธิ แต่เป็นเรื่องของความเหมาะสมกับตำแหน่ง เพราะมีตำแหน่งบางตำแหน่งที่ไม่เหมาะสมกับผู้ชายเช่น เคียวกัน อาทิต ตำแหน่งอาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ที่มีแต่นักเรียนหญิงล้วน หัวหน้าพยาบาลในสถานพยาบาล ผู้ดูแลเลี้ยงดูเด็กเล็ก หรือครูฝึกอาชีพ เยี่ยมบักกักร้อยของกรมประมงประมงทะเล และเจ้าหน้าที่ราชทัณฑ์หญิง ซึ่งมีหน้าที่ในการควบคุมผู้ต้องขังหญิงของกรมราชทัณฑ์ เป็นต้น

ต่อมาร่างกฎหมายดังกล่าวได้เข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการการปกครองพิจารณาว่า
พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. สภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 1 เมื่อ
วันพุธที่ 30 ธันวาคม 2524 ณ ห้องประชุม ก.ร. ชั้น 3 ตึกรัฐสภา โดยคณะกรรมการฯ
ประกอบด้วย นายชลินทร์ เผ่าวิบูล นายไกรสร นันทมานพ นายสำเร็จ ศรีสุวรรณ นายไชยพจน์
ภูเก้าชัย นายรัฐชาติวัฒนศิริ นายดำรง คารารธรรม นายบุญเกิด นาคดี นายบุญยง แก้วฝ้ายนอก
นายประเทือง วิจารย์ปรีชา นายพลศักดิ์ สุดสนธิ นายวิเชิต ชูชะวีริยะ นายโสภาส พลศิลป์ นาย
บัญญัติ ทือเกาะ โดยมีนายโชคก วีรธรรม พูลสวัสดิ์ รองอธิบดีกรมการปกครอง ร.อ. ศรีรัตน์
หริรักษ์ ผู้อำนวยการกองปกครองท้องที่ กรมการปกครอง และนายก้องเกียรติ วัชรประเสริฐกุล
หัวหน้างานกำนันผู้ใหญ่บ้าน กรมการปกครองในขณะนั้น เป็นเจ้าของเรื่องผู้มาให้คำชี้แจง

ในการประชุมคณะกรรมการฯ ดังกล่าว ได้มีทั้งฝ่ายคณะกรรมการที่เห็นด้วยและ
คัดค้าน โดยฝ่ายที่คัดค้านได้ให้ความเห็นว่า ร่างกฎหมายนี้มีเหตุผลที่เสนอมาขัดกับข้อเท็จจริง
เนื่องจากงานในด้านปกครองเป็นงานที่เสี่ยงอันตราย ต้องทำงานโดยไม่มีเวลาพัก ซึ่งไม่เหมาะ
สมที่จะให้ผู้หญิงเป็นผู้ใหญ่บ้าน นอกจากนี้บางครั้งผู้หญิงมีความจำเป็นด้านสรีระร่างกาย เช่น การ
ตั้งครรภ์ เป็นเวลานานถึง 9 เดือน อาจจะทำให้ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่ โดยฝ่ายที่
คัดค้านได้เสนอเหตุผลว่าตำแหน่ง กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไม่เหมาะสมกับผู้หญิง คือ

- (1) ต้องออกปฏิบัติงานในท้องที่มากกว่าทำงานบนโต๊ะ ไม่เป็นเวลา
งานหนัก สามารถนอนค้างแรมได้ทุกแห่ง ทุกสถานที่
- (2) การเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องทำงานในด้านการป้องกันปราบปราม
อาชญากรรมและผู้ก่อการร้าย ต้องมีกำลังที่จะใช้ต่อสู้
- (3) การออกทำงานในยามค่ำคืนร่วมกับผู้ชายบ่อย ๆ อาจมีการครหา
นินทา ซึ่งประเพณีไทยไม่นิยม โดยเฉพาะผู้หญิงที่มีครอบครัว อาจทำให้มีปัญหามากในครอบครัวได้
- (4) การที่ผู้หญิงตั้งครรภ์นานถึง 9 เดือน ทำให้ไม่สามารถทำงานได้
เป็นผลเสียต่องานการปกครอง

(5) การพิจารณาควรมองแต่เรื่องสิทธิแต่เพียงด้านเดียว ควรพิจารณาในเรื่องความเหมาะสมเป็นเรื่องใหญ่ ซึ่งผู้หญิงควรจะเหมาะสมในการดำรงตำแหน่งในด้านความเป็นหญิงมากกว่า เช่น นายกล่ากาชาต เป็นต้น หรืออย่างกรณีพลร่มหญิงก็มีหน้าที่พร้อม ผีก็โคตรไม่ใช่นำไปปฏิบัติหน้าที่ในสนามรบ ทหารพรานหญิงก็ฝึกหนักไปในด้านพัฒนาบริการ โดยมีได้มุ่งหมายไปในการต่อสู้ด้านยุทธวิธี แต่เป็นด้านการป้องกันรักษาหมู่บ้าน

(6) ทุกวันนี้กรมการปกครองก็ได้ยอมรับบทบาทของผู้หญิง โดยบรรจุให้ทำงานในตำแหน่งผู้ช่วยนายทะเบียนราษฎร ตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี เสมียนตรา ซึ่งแสดงว่า มิใช่การจำกัดในสิทธิ แต่เป็นไปตามความเหมาะสมกับบทบาทผู้หญิงที่ควรจะเป็น

โดยฝ่ายที่เห็นด้วยกับร่างกฎหมายฉบับนี้ ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ สรุปได้ดังนี้

(1) การที่ผู้หญิงจะสามารถเป็นผู้ใหญ่บ้านได้หรือไม่นั้น เป็นการให้สิทธิแก่บุคคลตามรัฐธรรมนูญ แต่ผู้หญิงจะเป็นได้หรือไม่นั้น ควรให้อยู่ในดุลยพินิจของประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจ

(2) การตั้งครม.ของผู้หญิงเป็นเรื่องธรรมชาติ หากมีครม.ก็ให้ลาออกไป แต่หากพิจารณาเฉพาะด้านความสามารถผู้หญิงก็มีความสามารถพิเศษ ควรนำมาประกอบการพิจารณาด้วย

(3) ในพื้นที่บางแห่งที่มีความสงบเรียบร้อย หรืออยู่ในที่มีความเจริญไม่ห่างไกลจากตัวเมือง ผู้หญิงก็ควรจะได้รับหน้าที่นี้ได้

ที่ประชุมในครั้งนั้น ได้มีมติให้เชิญผู้เสนอร่าง พ.ร.บ. ดังกล่าวมาชี้แจงต่อคณะกรรมการฯ ในการประชุมคราวต่อไปในวันศุกร์ที่ 8 มกราคม 2525

และในการประชุมคณะกรรมการฯ ครั้งที่ 2 ในวันที่ 8 มกราคม 2525 ได้มีผู้มาร่วมให้คำชี้แจงประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายดังกล่าว คือ

นางกรองกาญจน์ วิสัสมาย	สมาชิกสภาผู้แทนฯ ผู้เสนอร่างกฎหมาย
คุณหญิงจันทน์ สันตะบุตร	ที่ปรึกษานายกสภาสตรีแห่งชาติ
นางจรรยาสมร วัฒนเวคิน	นายกสมาคมสตรีไทยแห่งประเทศไทย
พลร่มหญิง ฉวีวรรณ แจ่มประจักษ์	ศูนย์สงครามพิเศษลพบุรี
พลร่มหญิง นีรดา หัตถวาสิทธิ์	ศูนย์สงครามพิเศษลพบุรี

โดยสรุปสาระสำคัญของการประชุมครั้งนั้น ได้มีผู้เสนอความเห็นในแง่มุมต่าง ๆ ดังนี้

(1) เหตุผลที่เสนอร่างกฎหมายดังกล่าว ก็เพื่อเป็นการให้สิทธิแก่สตรี ซึ่งสตรีก็เป็นบุคคลที่มีความสามารถในการปฏิบัติหน้าที่กำหนดผู้ใหญ่บ้านได้ และการปฏิบัติงานตามหน้าที่ในท้องที่ เช่น การติดตามโจรผู้ร้าย หรือติดตามโคกระบือที่หายไป ก็อาจมอบหมายให้ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านชาย รับหน้าที่ดำเนินการไปก็ได้ และการที่สตรีจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้หรือไม่ นั้น ควรให้อยู่ในดุลยพินิจของประชาชนดีกว่า

(2) การที่ผู้หญิงจะเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านได้หรือไม่ ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ เช่น บุคคล สังคม สิ่งแวดล้อม เป็นต้น ถ้าเป็นบุคคลที่มีความสามารถ มีความเหมาะสม ก็สามารถให้ดำรงตำแหน่งได้ ประกอบกับปัจจุบันได้มีการพัฒนาสตรีมากขึ้น และในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติก็ได้กำหนดนโยบายเกี่ยวกับบทบาทสตรีไว้ด้วย

(3) ในด้านการปฏิบัติงานตามหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่จะให้เป็นหน้าที่ของผู้ชายแต่ฝ่ายเดียวนั้น มีทั้งข้อดีและข้อเสีย การที่อ้างความจำเป็นเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติงานด้านการปราบปราม การใช้กำลังเป็นเรื่องของผู้ชาย ซึ่งการใช้กำลังอย่างเดียวน่าจะไม่อาจประสบผลสำเร็จได้ทุกกรณี การใช้สติปัญญาความคิดเป็นเรื่องสำคัญกว่า อันเป็นสิ่งที่หญิงและชายมีความเท่าเทียมกัน ดังนั้น ถ้าจะมีแนวความคิดส่งเสริมสตรี ก็ต้องแก้ไขทัศนคติที่ว่าสตรีเป็นเพศที่อ่อนแอ ส่วนกรณีที่ว่าอาจจะมีการกระทบกระเทือนเกี่ยวกับปัญหาในครอบครัวในการปฏิบัติหน้าที่เห็นว่าไม่น่าจะมีปัญหา ตัวอย่างที่มีให้เห็นอยู่ เช่น สามีเป็นกำนัน แต่ภรรยาที่มีความสามารถมากกว่าสามีผู้เป็นกำนันก็มี

(4) ปัญหาเกี่ยวกับการตั้งครุฑ เห็นว่าทุกวันนี้รัฐบาลก็มีนโยบายคุมกำเนิดอยู่แล้ว ดังนั้น การมีบุตรสัก 2 คน คงจะไม่มีปัญหาหรือเสียเวลามากมายแต่อย่างใด

(5) โดยธรรมชาติสตรีมีสัญชาติไทยในการเป็นนักปกครองอยู่แล้ว ปฏิบัติงานเก่ง ขยันขันแข็ง การทำงานให้ได้ผลคือการทำงานเป็นหมู่คณะ มีการวางแผน เป็นเรื่องของการใช้สมอง ซึ่งผู้หญิงมีความถนัดด้านนี้ ส่วนปัญหาการทำงานในเวลากลางคืนไม่น่าจะเป็นปัญหา เพราะเคยมีการใช้แรงงานสตรีร่วมสร้างทางที่แม่สอดในเวลาค่าคืน ก็สามารถปฏิบัติงานอย่างได้ผล

(6) ทุกวันนี้การเมืองทุกระดับ ทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ก็ได้มีผู้หญิงได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้แทนอยู่จำนวนมิใช่น้อย จึงน่าจะให้การยอมรับในบทบาทของสตรีมากขึ้น

(7) ในการปฏิบัติหน้าที่ของสตรีที่ได้รับเลือกเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านในระยะแรก ๆ อาจจะมีผลเสีย เนื่องจากยังใหม่ต่องาน ซึ่งต่อไปอาจจะดีขึ้น จึงเห็นว่าควรเปิดโอกาสให้ผู้หญิงได้ทดลองทำงานดูก่อน ตัวอย่างกรณีประเทศสาธารณรัฐประชาชนจีน เห็นว่าสตรีจีนมีความสามารถทุกระดับ แต่เนื่องจากขนบธรรมเนียมประเพณีไม่เอื้ออำนวย สตรีจีนในระดับล่างจึงไม่ค่อยจะได้แสดงความสามารถแสดงบทบาททางการเมืองเท่าใดนัก แต่ถ้าสตรีจีนในระดับสูง หากมีการพิจารณาตำแหน่งที่จำเป็นต้องเกี่ยวข้องกับเรื่องของสตรี เขาจะเลือกสตรีก่อน

การประชุมครั้งนี้ คณะกรรมาธิการฯ ได้มีมติให้มีการประชุมเพื่อพิจารณาร่างกฎหมายนี้ อีกครั้งหนึ่งเป็นครั้งที่ 3 ในวันที่ 15 มกราคม 2525 ซึ่งผลปรากฏว่าในการประชุมคณะกรรมาธิการฯ ในครั้งที่ 3 นี้เอง กรรมาธิการเสียงข้างมากได้มีมติเห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ แต่มีกรรมาธิการบางท่าน ได้แก่ นายวิเชียร สุขะวิริยะ นายพลศักดิ์ สุตสนธิ นายบุญเกิด นาคดี ขอสงวนความเห็นให้ใช้กฎหมายเดิม คือ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้าน ให้เป็นชายเจ้าบ้าน มีสัญชาติไทย จึงเป็นอันว่าร่างกฎหมายนี้ได้ผ่านเข้าสู่การพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎร ในวาระที่สองและสาม และในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 6/2525 (วิสามัญ ครั้งที่สอง) เมื่อวันที่ 21 มกราคม 2525 ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบในร่างกฎหมายฉบับนี้ และให้เสนอต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป

ในการประชุมวุฒิสภาก็ได้ลงมติรับหลักการแห่งร่างกฎหมายนี้และก็ได้ส่งให้คณะกรรมการ-
ธิการการปกครอง วุฒิสภา พิจารณาซึ่งคณะกรรมการธิการชุดนี้ ประกอบด้วย

(1) นายसानนท์ สายสว่าง	(9) พลโท ประสิทธิ์ ใจชื่น
(2) พลเรือตรี ชาคี ดิษฐบรรจง	(10) พลอากาศตรี ธนุธรรม ประมวญทอง
(3) พลอากาศตรี เป็รื่องวิทย์ หงสนันท์	(11) พลตรี พิจิตร ฤๅลละวณิชย์
(4) นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร	(12) พลเอก ไพจิตร สมสุวรรณ
(5) ร้อยเอก ละเมียน บุญยะมาน	(13) พลอากาศโท วันชัย หิไลพงษ์
(6) นายสมภพ โหดระกิตย์	(14) พลโท สืบ อักษรานุเคราะห์
(7) พลตำรวจเอก สุรพล จุลละพานนธ์	(15) หลวงอรรถไพศาลศรีดี
(8) พลเรือเอก โสภาส จามิกรณ์	

คณะกรรมการธิการได้เสนอร่างกฎหมายให้วุฒิสภาพิจารณาต่อไป ซึ่งที่ประชุมวุฒิสภา ชุดที่ 2 ครั้งที่
4/2525 (สมัยสามัญ) เมื่อวันที่ 11 มิถุนายน 2525¹ ได้ลงมติให้แก้ไขเพิ่มเติม และส่งร่าง
กฎหมายที่แก้ไขให้สภาผู้แทนราษฎรดำเนินการต่อไปตามรัฐธรรมนูญมาตรา 128 (3)² โดยสภา

¹ "หนังสือสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา ที่ สผ 0003/22232 ลงวันที่ 19 กรกฎาคม
2525 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2525," เอกสาร
ราชการของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา รัฐสภา.

² รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2521 มาตรา 128 (3) บัญญัติว่า
กรณีวุฒิสภาแก้ไขร่างพระราชบัญญัติเพิ่มเติม ให้ส่งร่างตามที่แก้ไขไปยังสภาผู้แทนราษฎร
โดยให้สภาทั้งสองต่างตั้งบุคคลที่เป็นหรือมิได้เป็นสมาชิกแห่งสภานั้น ๆ มีจำนวนเท่ากัน ตามที่สภา
ผู้แทนฯ กำหนดเป็นคณะกรรมการร่วมกันพิจารณาร่างกฎหมาย แล้วรายงานต่อสภาทั้งสอง ถ้า
สภาทั้งสองเห็นด้วยกับร่างฯ ก็ให้ดำเนินการต่อไป หากสภาใดสภาหนึ่งไม่เห็นด้วย ก็ให้ยับยั้ง
ร่างฯ นั้นไว้ก่อน.

ทั้งสองต่างได้ตั้งบุคคลประกอบเป็นคณะกรรมการร่วมกันพิจารณา ร่าง พ.ร.บ.ฉบับนี้ สภาละ 18 คน ประกอบด้วย ¹

<u>สภาผู้แทนราษฎร</u>	<u>วุฒิสภา</u>
นายไกรสร นันทานพ	พลเรือตรี ชำติ ดิษฐบรรจง
นายคำรณ ฒ ลำหูน	พลอากาศตรี ธนุธรรม ประมวญทอง
นายสำเร็จ ศรีสุวรรณ	นายธรรมบุญ ลัดพลี
นายชลิษฐ์ เป่าวิบูลย์	พลอากาศเอก ประพันธ์ ฐปะเคมีย์
นายไชยพจน์ กุ๊กำชัย	พลโท ประสิทธิ์ ใจชื่น
นายณัฐ ชำติวัฒนศิริ	นายปลั่ง มีจุล
นายคำรง คารารธรรม	พลอากาศตรี เป็รื่องวิทย์ หงสนันหน
นายตุลย์ ดวงเกตุ	พลตรี หิฉิตร กุลละวณิชย์
นายบัญญัติ ทื่อเกาะ	นายพิศาล มูลศาสตร์สาทร
นายบุญเกิด นาคดี	ร้อยเอก ละเมียน บุญยะมาน
นายบุญยง แก้วฝ้ายนอก	พลอากาศโท วันชัย พิไลพงษ์
นายประเทือง วิจารย์ปรีชา	นายสมภพ โหตระกิตย์
นายพลศักดิ์ สุดสนธิ์	นายสานนท์ สายสว่าง
นายวิจิต สุขะวิริยะ	พลโท สิบ อักษรานุเคราะห์
นายศิริ หุ่นทอง	พลตำรวจเอก สุรพล จุลละพราหมณ์
นายสมรรค ศิริจันทร์	พลเอก เจริญ ดิษฐบรรจง
นายสุเทพ เทือกสุบรรณ	หลวงอรรณไพศาลศรีดี
นายโสภาส พลศิลป์	พลเรือเอก โสภาส จามิกรณ์

¹ "หนังสือรัฐสภา ที่ 993/2525 ลงวันที่ 2 กรกฎาคม 2525 เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ." เอกสารราชการของสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา รัฐสภา.

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ 17/2525 (สมัยสามัญ) เมื่อวันที่ 15 กรกฎาคม 2525 และการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ 9/2525 (สมัยสามัญ) เมื่อวันที่ 16 กรกฎาคม 2525 ที่ประชุมแห่งสภาทั้งสองก็ได้ลงมติเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมการร่วมกันได้พิจารณา และได้นำขึ้นทูลเกล้าฯ ถวาย ให้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงลงพระปรมาภิไธย ประกาศใช้บังคับเป็นกฎหมาย

ร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2525 ที่สภาทั้งสองต่างได้ลงมติเห็นชอบ มีสาระสำคัญพอสรุปได้ ดังนี้

(1) ให้ยกเลิกความในมาตรา 12 ของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 364 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515

(2) เปิดโอกาสให้สตรีเป็นผู้ใหญ่บ้านได้

(3) ผู้ที่จะเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องเป็นผู้มีสัญชาติไทยโดยการเกิด

(4) นอกจากกำหนดห้ามมิให้ผู้ที่ได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดของศาล และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสามปีนับแต่วันพ้นโทษ มีสิทธิได้รับการเสนอชื่อเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังได้กำหนดเพิ่มมิให้ผู้ที่ถูกคำสั่งที่ข่มด้วยกฎหมายให้จำคุก และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสามปีนับแต่วันพ้นโทษ มีสิทธิได้รับการเสนอชื่อเป็นผู้ใหญ่บ้านด้วย

หลังจากกฎหมายนี้ได้มีผลใช้บังคับ ผู้ใหญ่บ้านหญิงคนแรกที่ได้รับเลือกจากราษฎรในท้องถิ่น ก็ได้แก่ นางสาวสมทรง สุรพันธ์ อายุ 53 ปี ได้รับเลือกให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน หมู่ที่ 6 ตำบลบางนกแขวก อำเภอบางคนที จังหวัดสมุทรสงคราม เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2525 ส่วนกำนันหญิงคนแรก ก็ได้แก่ นางมลธิเชียร เพ็งวงษ์ ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 1 ตำบลชาง อำเภอกาบัง จังหวัดหนองคาย ได้รับเลือกเป็นกำนันตำบลชาง เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2525 และจากผลของการแก้ไขกฎหมายให้ผู้หญิงสมัครเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ดังกล่าว ยังเป็นผลทำให้กำนันหรือผู้ใหญ่บ้านสามารถเสนอให้ผู้หญิงเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านทั้งฝ่ายปกครอง และฝ่ายรักษาความสงบตลอดจนแพทย์ประจำตำบลและสารวัตรกำนันได้อีกด้วย

ค. แนวนโยบายของกรมการปกครองเกี่ยวกับบทบาทและสิทธิสตรีในการเข้ารับราชการในสายงานปกครอง

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้น เกี่ยวกับการแก้ไขคุณสมบัติของผู้ใหญ่บ้านตามกฎหมายให้สตรีสามารถดำรงตำแหน่งกำนันผู้ใหญ่บ้านได้ โดยที่บทบาทกำนันผู้ใหญ่บ้านอยู่ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย และเป็นภารกิจหน้าที่ของกรมการปกครองที่จะกำกับดูแลและให้การสนับสนุนแนะนำการปฏิบัติหน้าที่ของกำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำในท้องถิ่นทั่วประเทศ ดังนั้น เพื่อให้ได้ความชัดเจนในเรื่องนี้ จึงได้ศึกษาค้นคว้าถึงแนวนโยบายของกรมการปกครองเกี่ยวกับบทบาทและสิทธิของสตรีประกอบการนำเสนอผลงานวิจัยนี้ด้วย

เมื่อ พ.ศ. 2528 คณะกรรมาธิการกิจการสตรีและเยาวชนได้เสนอความเห็นต่อนายกรัฐมนตรีให้คณะรัฐมนตรีพิจารณายกเลิกมติเดิมที่กำหนดให้บุรุษเท่านั้นเป็นปลัดอำเภอได้ โดยคุณหญิงกนก สามเสนวิล ประธานคณะกรรมาธิการกิจการสตรีและเยาวชน ได้มีหนังสือถึงนายกรัฐมนตรี มีใจความว่า ¹

"...จากการที่ประเทศไทยได้ร่วมกับองค์การสหประชาชาติ ประกาศให้ พ.ศ. 2519-2528 (1976-1985) เป็นทศวรรษสตรี ในระยะเวลา 10 ปีนี้ ได้มีการพัฒนาในด้านต่าง ๆ เป็นอันมาก ทั้งในด้านเศรษฐกิจสังคม การเมือง การปกครอง และรัฐบาลยังได้ลงนามในประกาศของสหประชาชาติว่าด้วยขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีไปเมื่อเร็ว ๆ นี้ ถึงแม้ว่าจะช้ากว่าประเทศอื่น ๆ หลายปีก็ตาม

¹ "หนังสือกองกรรมาธิการ สภาผู้แทนราษฎร ที่ 1212/2528 ลงวันที่ 4 กรกฎาคม 2528 เรื่อง ขอให้ยกเลิกมติคณะรัฐมนตรี," เอกสารราชการของกองกรรมาธิการ สภาผู้แทนราษฎร.

คณะกรรมการกิจการสตรีและเยาวชนได้ประชุมเมื่อวันพฤหัสบดีที่ 27 มิถุนายน 2528 แล้วพิจารณาเห็นว่ายังมีอุปสรรคคือโอกาสที่เท่าเทียมกันอยู่บางประการ ที่คิดว่าน่าจะขจัดได้โดยรวดเร็วและไม่มีขั้นตอนมาก กล่าวคือ มติของคณะรัฐมนตรีตามหนังสือที่ สร. 0203/10304 ลงวันที่ 7 มิถุนายน 2521 ซึ่งกำหนดให้บุรุษเท่านั้น ดำรงตำแหน่งปลัดอำเภอได้ ปัจจุบันกฎหมายได้ยอมให้สตรีรับเลือกเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนันได้แล้ว สตรีที่สามารถก็ได้รับเลือกตั้ง จากประชาชนในหมู่บ้านของตน ผู้ที่ไม่มีความสามารถก็จะไม่ได้รับเลือก ซึ่งเป็นการกีดกันกรองอยู่ในตัวแล้ว ตำแหน่งปลัดอำเภอขณะนี้หลายประเภท เช่น การพัฒนาการปราบปราม การทะเบียนราษฎร จะนั้นควรเปิดโอกาสให้สตรีได้มีโอกาสสอบคัดเลือกก็จะทำให้เห็นว่าสตรีได้รับโอกาสที่เท่าเทียมกัน การจะสอบได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความสามารถของบุคคลแต่ละบุคคล คณะกรรมการกิจการสตรีและเยาวชนจึงใคร่ขอกราบเรียนท่านได้โปรดพิจารณายกเลิกมติของคณะรัฐมนตรีฉบับดังกล่าว เพื่อเป็นของขวัญที่รัฐบาลจะมอบให้แก่สตรีก่อนที่ทศวรรษสตรีจะสิ้นสุดลง ในกลางเดือนกรกฎาคมนี้ และเป็นข่าวดีที่ผู้แทนประเทศไทยจะได้นำแจ้งแก่การประชุมโลก ที่กรุงไนโรบีด้วย หวังว่าคงได้รับความกรุณา และขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้..."

เรื่องนี้ได้นำเข้าพิจารณาในการประชุมคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของกรมการปกครอง ครั้งที่ 3/2528 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2528 ที่ประชุมได้อภิปรายกันอย่างกว้างขวาง ประธานที่ประชุม ได้แก่ นายสุวรัตน์ กมลเวช รองอธิบดีกรมการปกครอง ฝ่ายบริหาร ได้มีประเด็นการประชุม สรุปได้ 2 ประเด็นคือ

- 1) ให้หาเหตุผลสนับสนุนว่าทำไมปลัดอำเภอต้องเป็นชาย
- 2) สาเหตุที่มีการร้องขอให้ผู้หญิงเป็นปลัดอำเภอนั้น เนื่องจากในปัจจุบันมีบัณฑิตว่างงานมาก โดยเฉพาะผู้หญิงที่จบปริญญาตรีทางรัฐศาสตร์ หรือนิติศาสตร์ ที่ประชุมพิจารณาแล้วมีข้อสรุปในเบื้องต้น¹ ดังนี้

¹ "รายงานการประชุมคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของกรมการปกครอง ครั้งที่ 3/2528 เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2528," (กองอัตรากำลังฯ กรมการปกครอง, 2528), หน้า 2 - 3.

(1) ทราบว่าแท้ที่จริงแล้วทางคณะกรรมการฯ ไม่ได้ตั้งใจเรื่องการให้สตรีเป็นปลัดอำเภอฝึก แต่ต้องการให้สตรีสามารถสอบเข้ารับราชการในตำแหน่งของกรมการปกครองได้บ้าง เพื่อแก้ปัญหาการว่างงานของบัณฑิตสตรีทางรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์

(2) จะป้องกันไม่ให้สตรีสอบแข่งขันเข้ารับราชการในตำแหน่ง ระดับ 3 ของกรมการปกครองต่อไปอีกไม่ได้ จึงควรเปิดโอกาสให้บางสายงาน เช่น ผู้บริหารงานทะเบียน ผู้ช่วยเจ้าจังหวัด ผู้ช่วยผู้ตรวจราชการส่วนท้องถิ่น เป็นต้น เพราะในอดีตกรมการปกครองเคยเปิดโอกาสให้สตรีสอบบรรจุในตำแหน่งเจ้าจังหวัด และผู้ตรวจราชการส่วนท้องถิ่น มาแล้ว

(3) การที่คณะกรรมการฯ เสนอเรื่องให้สตรีเป็นปลัดอำเภอได้น่าจะเป็นผลดีต่อกรมการปกครองในการผลักดันร่างกฎหมายพนักงานฝ่ายปกครองขึ้น เพื่อรองรับอำนาจหน้าที่ของข้าราชการกรมการปกครอง และกำนันผู้ใหญ่บ้าน เช่นเดียวกับตำรวจที่เสนอกฎหมายลักษณะเดียวกันอยู่ โดยชี้ให้ทางกรมการฯ ทราบว่าสตรีมีทางเป็นปลัดอำเภอได้ก็ต่อเมื่อได้แก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องหลายฉบับแล้ว แต่ทางปฏิบัติเป็นไปได้ยาก จึงควรเสนอร่างกฎหมายพนักงานฝ่ายปกครองขึ้นมาเพื่อรองรับอำนาจของฝ่ายปกครองและกำหนดลักษณะงานและความก้าวหน้าของข้าราชการสตรีและบุรุษ ของกรมการปกครองให้ชัดเจน

หลังจากนั้นอีกเดือนหนึ่งต่อมา คณะกรรมการบริหารงานบุคคล กรมการปกครอง ก็ได้มีการประชุมครั้งที่ 4/2528 เมื่อวันที่ 17 สิงหาคม 2528 คณะกรรมการฯ ได้พิจารณาเรื่องดังกล่าว แล้วมีความเห็นดังนี้

1) ไม่สามารถเปิดโอกาสให้สตรีเข้าสอบฯ ในตำแหน่งปลัดอำเภอได้ เนื่องจากมีผลกระทบต่อตำแหน่งนายอำเภอ ปลัดจังหวัด ผู้ว่าราชการจังหวัด

2) ควรเปิดโอกาสให้สตรีสมัครเข้าสอบฯ ได้ เฉพาะในตำแหน่งผู้ช่วยเจ้าจังหวัด ผู้ช่วยผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น ผู้ช่วยนายทะเบียน วิทยาการ ฯลฯ โดยให้กำหนดสายงานและการดำรงตำแหน่งในรายละเอียด

3) ขอให้มีการพิจารณาสายงานซึ่งสตรีสามารถดำรงตำแหน่งได้ และทางก้าวหน้าของสายงานดังกล่าวมาให้ที่ประชุมพิจารณาเสียก่อน เพื่อจะกำหนดจำนวนของสตรีที่กรมการปกครองจะรับเข้ามา

ผลจากการประชุมครั้งนั้น กองอัตรากำลังและส่งเสริมสมรรถภาพ กรมการปกครอง ได้ดำเนินการพิจารณาตำแหน่งต่าง ๆ ระดับอำเภอ ที่จะให้สมัครดำรงตำแหน่งได้ และเหตุผล ความจำเป็นบางประการที่ต้องให้ปลัดอำเภอปฏิบัติงานบางลักษณะอยู่ โดยได้จัดทำรายละเอียด และทางก้าวหน้าของสตรีในสายงานส่วนภูมิภาค (ระดับอำเภอ, จังหวัด) และการเปลี่ยนสาย งาน การเลื่อนระดับตำแหน่งเพื่อประกอบการพิจารณาว่าตำแหน่งใดควรให้บัณฑิตสตรีเข้าสอบ แข่งขันได้ สรุปได้ดังนี้

ระดับอำเภอ สตรีที่สำเร็จปริญญาทางรัฐศาสตร์, รัฐประศาสนศาสตร์, นิติศาสตร์ สามารถสอบแข่งขันเข้าดำรงตำแหน่งผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองระดับ 3) หรือดำรงตำแหน่งผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองระดับ 4) โดยการสอบเปลี่ยน สายงานจากเจ้าพนักงานการเงินและบัญชี เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี หรือเจ้าหน้าที่ปกครอง ซึ่ง เปิดโอกาสให้สตรีสอบแข่งขันอยู่แล้วและมีโอกาสเลื่อนระดับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครองระดับ 6) หรือสามารถเปลี่ยนสายงานหรือเลื่อนระดับตำแหน่งในส่วนกลางต่อไป

สำหรับสตรีที่ดำรงตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี หรือเจ้าพนักงานการเงินและบัญชี ยังมีโอกาสเลื่อนระดับตำแหน่งเป็นเสมียนตราอำเภอ ผู้ช่วยเสมียนตราจังหวัด ระดับ 4 และ เสมียนตราจังหวัด ระดับ 5 และ 6 ต่อไป หรือสามารถเปลี่ยนสายงานหรือเลื่อนระดับตำแหน่ง ในส่วนกลางต่อไป

ระดับจังหวัด สตรีที่สำเร็จปริญญาทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ สามารถสอบแข่งขันเข้าดำรงตำแหน่งผู้ช่วยจำจังหวัด ผู้ช่วยผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น และเลื่อนระดับ ตำแหน่งเป็นจำจังหวัด (เจ้าพนักงานปกครอง 6) ผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น (เจ้าพนักงานปกครอง 6) หรือสามารถเปลี่ยนสายงานหรือเลื่อนระดับตำแหน่งในส่วนกลางต่อไป

ส่วนเจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี และเจ้าพนักงานการเงินและบัญชี ซึ่งสตรีมีโอกาสสอบ แข่งขันอยู่แล้วก็สามารถเลื่อนระดับตำแหน่งเป็นผู้ช่วยเสมียนตราจังหวัด ระดับ 4 เสมียนตราอำเภอ ระดับ 4 และเสมียนตราจังหวัด (เจ้าหน้าที่บริหารการเงินและบัญชี 5, 6) หรือเลื่อนระดับ

ตำแหน่งในส่วนกลางต่อไป เช่นเดียวกับระดับอำเภอ

เรื่องนี้ได้นำเข้าสู่ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารงานบุคคล กรมการปกครอง อีกครั้งหนึ่งในการประชุมครั้งที่ 5/2528 โดยได้พิจารณาข้อมูลเกี่ยวกับทางก้าวหน้าของสตรีในสายงานของกรมการปกครอง ซึ่งที่ประชุมได้พิจารณาและอภิปรายเรื่องดังกล่าว สรุปได้ดังนี้

1) สตรีที่สำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญา กรมการปกครองเปิดโอกาสให้เข้าสอบแข่งขันเข้ารับราชการในกรมการปกครองได้ทุกตำแหน่งอยู่แล้ว เช่น ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ปกครอง เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี เป็นต้น สำหรับสตรีที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาสามารถสอบแข่งขันเข้ารับราชการในกรมการปกครองได้ทุกตำแหน่ง เว้นแต่ตำแหน่งปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง 3) แต่ในทางปฏิบัติทุกวันนี้กรมการปกครองไม่ได้เปิดสอบแข่งขันหรือขอยกเว้นจากบัญชีผู้สอบแข่งขันได้จากสำนักงาน ก.พ. เนื่องจากได้แต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งอื่นมาดำรงตำแหน่งแทนเมื่อมีตำแหน่งว่างลง

2) สายงานและทางก้าวหน้าของสตรีผู้สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์และนิติศาสตร์ ตามมาตรฐานกำหนดตำแหน่งของ ก.พ. ในสายงานของกรมการปกครอง ประกอบด้วย

(1) ตำแหน่งในส่วนภูมิภาค มีตำแหน่งที่สามารถเปิดสอบแข่งขันได้ คือ ตำแหน่งเจ้าพนักงานปกครอง (ผู้ช่วยนายทะเบียนอำเภอ ผู้ช่วยจำจังหวัด ผู้ช่วยผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น) ซึ่งนอกจากสามารถเลื่อนระดับตำแหน่งในสายงานได้แล้ว ยังสามารถเปลี่ยนสายงานหรือเลื่อนระดับตำแหน่งในส่วนกลางอีกทางหนึ่งด้วย

(2) ตำแหน่งในส่วนกลาง มีตำแหน่งที่สามารถเปิดสอบแข่งขันได้ เช่น ตำแหน่งนักวิชาการปกครอง นักวิชาการศึกษา เจ้าหน้าที่วิเคราะห์นโยบายและแผน เจ้าหน้าที่วิเคราะห์งบประมาณ นักการข่าว เจ้าหน้าที่ฝึกอบรม นิติกร เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป

คณะกรรมการบริหารงานบุคคล กรมการปกครอง ได้มีมติควรให้มีการเปิดสอบแข่งขันทั้งบุรุษและสตรี ซึ่งสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีทางรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และนิติศาสตร์ เข้ารับราชการในตำแหน่งผู้ช่วยนายทะเบียน (เจ้าพนักงานปกครอง ระดับ 3) โดยมี

เหตุผลสนับสนุนว่าเนื่องจากตำแหน่งผู้ช่วยนายทะเบียนมีลักษณะงานที่สตรีสามารถปฏิบัติงานได้ เช่นเดียวกับชาย และการบรรจุและแต่งตั้งข้าราชการเข้ารับราชการครั้งแรกควรให้ดำรงตำแหน่งในราชการบริหารส่วนภูมิภาคก่อน อันสอดคล้องกับระเบียบกรมการปกครองว่าด้วยการบริหารงานบุคคล พ.ศ.2526 แต่ทั้งนี้จำนวนตำแหน่งที่จะเปิดรับสมัครไม่ควรมีจำนวนมากนัก เพื่อมิให้เป็นภาระกระทบกระเทือนต่อทางก้าวหน้าของเจ้าหน้าที่ปกครอง เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี ซึ่งเป็นสายงานเริ่มต้นจากระดับ 1 ให้ได้มีโอกาสก้าวหน้าโดยสลับเปลี่ยนสายงานมาเป็นผู้ช่วยนายทะเบียน และต่อสายงานหลักของกรมการปกครอง เช่น ตำแหน่งนายอำเภอ ผู้ช่วยปลัดจังหวัด และปลัดจังหวัด เป็นต้น

จากความเห็นของคณะกรรมการฯ ดังกล่าว แสดงให้เห็นว่านโยบายของกรมการปกครองเริ่มมีแนวโน้มที่จะเห็นความสำคัญของบทบาทสตรีเพิ่มมากขึ้น กล่าวคือ แต่เดิมการบรรจุสตรีที่มีวุฒิปริญญาตรีเข้ารับราชการในกรมการปกครองนั้น จะมาจากการสอบแข่งขันและบรรจุเข้ารับราชการ โดยผ่านการคัดเลือกของสำนักงาน ก.พ. ในตำแหน่งสายงานเจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป หรือเจ้าหน้าที่บริหารงานการเงินและบัญชี โดยมีใช้ตำแหน่งบุคลากรที่บรรจุไว้ในแผนบริหารงานบุคคลของกรมการปกครองหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ มิใช่เป็นความต้องการโดยตรงของกรมการปกครอง ดังนั้น โดยมติของคณะกรรมการบริหารงานบุคคลของกรมการปกครองดังกล่าว จึงเป็นผลทำให้บัณฑิตสตรีที่มีคุณวุฒิทางด้านสังคมศาสตร์และการเงินและบัญชี สามารถที่จะสอบแข่งขันเพื่อบรรจุเข้ารับราชการในกรมการปกครองได้โดยตรง ในตำแหน่งนักวิชาการปกครอง เจ้าหน้าที่บริหารงานทั่วไป เจ้าหน้าที่งานปกครอง (ผู้ช่วยนายทะเบียน) เจ้าหน้าที่บริหารการเงินและบัญชี ซึ่งในสายงานดังกล่าวสามารถที่จะก้าวหน้าในสายงานของตนได้ในอนาคต โดยในปัจจุบันข้าราชการสตรีในกรมการปกครองสามารถที่จะขึ้นดำรงตำแหน่ง จำจังหวัด ผู้ตรวจการส่วนท้องถิ่น เสมียนตราจังหวัด สายงานภูมิภาคได้ สำหรับสายงานในส่วนกลางปรากฏว่าในขณะนี้ได้มีสตรีดำรงตำแหน่งสำคัญในกรมการปกครองในระดับผู้อำนวยการกองและผู้ตรวจราชการกรมการปกครอง ¹

¹ ได้แก่

- (1) ผู้อำนวยการกองคลังส่วนท้องถิ่น ได้แก่ นางบุหงา ชัยรัตน์
- (2) ผู้ตรวจราชการกรมการปกครองประจำเขต 2 ได้แก่ นางสาวสุธีรา สุนทรวิภาค

ซึ่งนับว่าเป็นตำแหน่งบริหารที่สำคัญยิ่งตำแหน่งหนึ่งในสายงานกรมการปกครองในส่วนกลาง

ง. สรุป

การเรียกร้องเกี่ยวกับเรื่องบทบาทและสิทธิของสตรีในประเทศไทยทางการเมืองและการปกครอง ทั้งในระดับสูงและในระดับล่าง ดังที่ได้นำเสนอมาข้างต้นกล่าวคือ ตั้งแต่การพรรคต่อสู้ทางการเมืองเพื่อการเข้ามามีบทบาทของสตรีในสภาผู้แทนราษฎร สภาท้องถิ่น จนถึง การเรียกร้องให้มีการแก้ไขกฎหมายต่าง ๆ อันเป็นอุปสรรคขัดขวางโอกาสที่สตรีจะได้เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง และมาถึงบทพิสูจน์สำคัญในการที่สตรีได้รับความไว้วางใจจากราษฎร เลือกตั้งให้เข้ามาดำรงตำแหน่งกำนัน-ผู้ใหญ่บ้านสตรี ซึ่งเป็นผู้นำการปกครองในระดับฐานราก ในปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการในเรื่องของสิทธิของสตรีไทยทางการเมือง ความสนใจ กระตือรือร้นของสตรีที่จะเข้ามามีบทบาททางการเมือง อันเป็นการรวมพลังและสะท้อนความต้องการของสตรีที่จะมีสิทธิมีส่วนร่วมในการรับรู้รับเห็น ตลอดจนการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจวางแนวทงนโยบายการบริหารประเทศทั้งในระดับสูงและระดับล่าง ซึ่งการต่อสู้เรียกร้องในเรื่องนี้ของสตรี ก็ยังมีหลายฝ่ายที่เกรงกันว่าสตรีจะสามารถดำรงบทบาททางการเมืองการปกครองได้แค่ไหน เพียงใด จะสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ทัดเทียมบุรุษหรือไม่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งแนวนโยบายของทางราชการที่จะเปิดโอกาสให้สตรีเข้ามาดำรงตำแหน่งสำคัญ ๆ ซึ่งแต่เดิมถูกกำหนดให้เป็นของบุรุษเท่านั้น ให้ความก้าวหน้าในสายอาชีพนั้น ๆ ได้อย่างเท่าเทียมบุรุษในอนาคต ดังนั้น บทบาทของสตรีในทางการเมืองการปกครองดังกล่าวจึงขึ้นอยู่กับ การเปิดโอกาส และการที่สตรีจะพิสูจน์ ในความสามารถของตนในการแสดงบทบาทด้านต่าง ๆ ทางการเมือง การปกครอง ตลอดจน การบริหารงาน เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของทุก ๆ ฝ่าย ที่เกี่ยวข้องในอนาคตเป็นสำคัญ